

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-220-233](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-220-233)

УДК: 336.763:338.48-043.86](477)

JEL Classification: G2; L83

Олена Олександрівна Зеленська

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри туризму

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: elena_zelenska_5@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-1000-2427>

Денис Іванович Руснак

аспірант

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна).

E-mail: rusnakd5154@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0002-2740-3910>

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

У статті доведено, що ефективне функціонування економіки України значною мірою залежить від стану туристичної інфраструктури, яка потребує регулювання і стимулювання на державному та регіональному рівнях. Встановлено, що розвиток інфраструктури в туристичному бізнесі характеризується такими важливими властивостями, як динамічність, керованість, системність, упорядкованість, циклічність, адаптивність, конгруентність і результативність, які дозволяють підприємствам туристичної інфраструктури ефективно адаптуватися до змін ринку, покращувати якість послуг та підвищувати їхню конкурентоспроможність. Виявлено, що розвиток інфраструктури зумовлений специфікою економічної діяльності туристичних підприємств, яка включає сезонність, територіальну розгалуженість, взаємозв'язки з іншими галузями, орієнтацію на клієнтів із середнім та високим рівнем доходів, а також значний соціально-культурний аспект. Аргументовано, що загострення конкуренції на туристичному ринку диктує необхідність активного розвитку інноваційних підходів, запровадження яких сприяє максимізації прибутків, удосконаленню бізнес-процесів, підвищенню якості послуг, автоматизації технологічних процесів та впровадженню раціонального природокористування. Ідентифіковано концептуальні характеристики та особливості інноваційної діяльності інфраструктурних підприємств туристичної сфери, що дозволило визначити та структурувати основний інструментарій управління. Запропоновано класифікацію управлінських інструментів, яка формує базу для ефективного керування інноваційним розвитком у туристичній галузі. Було визначено, що для підтримки інноваційного розвитку інфраструктури туристичної галузі в Україні можуть бути ефективно використані різні фінансові інструменти, такі як банківські кредити, інвестиції, лізинг, гранти і субсидії, а також публічно-приватні партнерства.

Ключові слова: сталий розвиток; фінансові інструменти; туристична інфраструктура; банківські кредити; інвестиції; лізинг; гранти; субсидії; публічно-приватні партнерства.

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 20.

Постановка проблеми. Важливою умовою ефективного функціонування економіки України є здійснення процесів регулювання та стимулювання діяльності туристичної сфери України та її регіонів. Для того щоб вітчизняні та регіональні туристичні ринки посіли гідні позиції у структурі світових туристичних ринків, треба подолати чималу кількість проблем, пов'язаних з відсутністю стійких інноваційних векторів розвитку туристичної сфери, зменшенням клієнтського інтересу до туристичних об'єктів з боку внутрішніх та зовнішніх туристів, загостренням низки соціально-економічних наслідків, які гальмують відтворення будь-якої ринкової структури тощо.

Попри значний потенціал туристичної сфери в Україні, її сталий розвиток потребує комплексного та ефективного фінансового забезпечення. Забезпечення сталого розвитку туристичної сфери сприятиме збалансованому розвитку країни загалом та її регіонів, збереженню природних та культурних цінностей, покращенню інфраструктури та підвищенню якості послуг, що надаються туристам [2; 4; 5; 13]. Актуальність і важливість вирішення зазначених проблем зумовили вибір теми наукового дослідження, метою якого є аналіз основних фінансових інструментів, здатних підтримати сталий розвиток туристичної сфери України в умовах зростаючих ризиків та невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сталий розвиток туристичної інфраструктури набуває все більшої актуальності у світі, включаючи Україну. У зв'язку з цим, підвищується увага науковців до дослідження фінансових механізмів, які можуть сприяти розвитку цього сектора, забезпечуючи при цьому екологічну, економічну та соціальну стабільність.

Окресленні питання отримали відображення у наукових дослідженнях як іноземних, так і вітчизняних науковців, таких як І. Антоненко, А. Булл, Б. Бромвелл, Р. Бачо, Ф. Веденічев, І. Власенко [8], А. Гуцол [9], Е. Дональд, О. Кальченко [10], В. Кифяк [11], К. Компанець, І. Литовченко, А. Мазаракі, А. Маркандія [2], І. Мельник, О. Музиченко-Козловська, М. Петрова [5], Н. Пойда-Носик [18], В. Семенов, Т. Ткаченко, І. Черниш, О. Шаповалова, Н. Щербакова [5] й багатьох інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на зростання публікацій в окресленій сфері, залишаються малодослідженими питання вибору і застосування ефективних фінансових інструментів інноваційного розвитку туристичної інфраструктури в Україні. Опрацювання останніх досліджень підтверджує важливість інтеграції фінансових інструментів у розвиток сталого туризму, що може суттєво покращити якість туристичних послуг та сприяти економічному зростанню регіонів України. Зазначені аспекти дозволили сформулювати мету наукового дослідження.

Метою статті є дослідження і аналіз існуючих фінансових інструментів, які можуть бути застосовані для підтримки сталого розвитку туристичної інфраструктури в Україні, а також розробка рекомендацій щодо їх оптимального використання.

Виклад основного матеріалу. Туристична сфера здатна створювати нові робочі місця, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, а також залучати іноземні інвестиції. Сталий розвиток туристичної сфери передбачає відповідальне використання природних ресурсів та збереження культурної спадщини [1-3; 5; 17]. В умовах ризику та невизначеності, наявності екологічних загроз, у тому числі породжених воєнними діями на значній частині території України, соціально-політичною нестабільністю та іншими ризикоформуючими чинниками (наприклад, глобальні економічні коливання, політична нестабільність, зміни клімату тощо), необхідність вирішення зазначених проблем набуває особливого значення.

Розвиток туризму впливає на соціальну сферу, зокрема на покращення якості життя територіальних громад через врахування інтересів і потреб місцевого населення, тим самим, сприяючи соціальній стійкості та зниженню соціальної напруги у суспільстві. В умовах ризику та невизначеності, таких як економічні кризи або пандемії, це стає особливо важливим. Тож ключові правила забезпечення сталого розвитку соціальної сфери також мають бути враховані під час формування стратегічних і тактичних планів розвитку.

Сталий розвиток стимулює впровадження інноваційних рішень та розвиток інфраструктури, що є критичним у сучасних умовах. Інновації в туристичну сферу можуть включати впровадження нових технологій, розвиток екологічно чистих видів транспорту, модернізацію готелів і туристичних об'єктів. Врахування цих аспектів дозволить Україні залишатися конкурентоспроможною на глобальному ринку туризму.

У цьому аспекті вважаємо, що дослідження фінансових інструментів підтримки сталого розвитку туристичної інфраструктури дозволить створити надійну основу для довгострокового економічного зростання, зменшуючи при цьому негативний вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Основні зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на функціонування та розвиток основних складових туристичної інфраструктури, а також ключові проблеми їх ефективного функціонування узагальнено в таблиці 1. Представлена у таблиці систематизація факторів впливу сприяє глибшому розумінню наявних проблем в окресленій сфері й допомагає визначити пріоритетні напрями для їх подолання.

Таблиця 1

*Основні зовнішні та внутрішні фактори впливу
на складові туристичної інфраструктури*

Фактори	Опис	Проблеми ефективного функціонування
1	2	3
<i>Зовнішні</i>		
1. Економічні	стан економіки країни, воєнні дії, низькі обсяги інвестицій	– руйнація значного обсягу інфраструктурних об'єктів у наслідок воєнних дій; – недостатнє фінансування розвитку інфраструктури; – залежність від зовнішніх інвестицій; – валютні коливання
2. Політичні	політична стабільність, правова база	– політична нестабільність та зміни в законодавстві; – недостатня увага держави до розвитку туризму
3. Соціокультурні	культурні особливості, традиції	– негативний вплив масового туризму на культурне середовище; – конфлікти між місцевими спільнотами та туристами
4. Технологічні	рівень технологій, інновації	– відсталість технологій у наданні послуг; – потреба у впровадженні новітніх технологій

Закінчення табл. 1

1	2	3
<i>Внутрішні</i>		
1. Фінансові	бюджетні обмеження, ефективне використання коштів	– необхідність постійного фінансування для розвитку; – недостатня ефективність використання виділених коштів
2. Інфраструктурні	стан інфраструктури, її модернізація	– застарілість інфраструктури; – потреба у постійній модернізації та оновленні
3. Кадрові	наявність кваліфікованих кадрів	– недостатня кількість кваліфікованих працівників; – недоліки у професійній підготовці й рівні кваліфікації
4. Маркетингові	просування туристичних продуктів	– недостатність маркетингових стратегій; – відсутність ефективної рекламної кампанії

Джерело: розроблено авторами на основі [1-5; 8-14; 16].

Варто зазначити, що зазначені фактори, а також пов'язані з ними проблеми можуть суттєво варіюватися залежно від конкретного регіону або країни. Однак, незважаючи на ці відмінності, вони формують загальний контекст, який визначає напрямок і динаміку розвитку туристичної інфраструктури загалом. Тож, наведені в табл. 1 фактори впливу слід враховувати при плануванні стратегій розвитку, оскільки вони створюють спільну базу для аналізу й розробки заходів, спрямованих на підвищення ефективності туристичного сектору як на національному, так і на регіональному рівнях.

Розвиток туристичної інфраструктури значною мірою визначається специфічними особливостями економічної діяльності туристичних підприємств. Серед вагомих чинників, що впливають на цей процес, вважаємо доцільним виділити такі:

– *сезонність діяльності туристичних підприємств*, що зумовлює нерівномірність попиту на послуги протягом року, вимагаючи адаптивних стратегій управління ресурсами та персоналом;

– *територіальна розгалуженість об'єктів надання послуг*, яка передбачає наявність інфраструктури у віддалених або важкодоступних регіонах, що серед іншого потребує ефективної логістики та розвитку транспортної мережі, що спричинює зростання витрат.

– *тісна взаємодія з іншими галузями економіки*, включаючи транспорт, харчування, роздрібну торгівлю та культурну індустрію, що, по суті, підкреслює мультиплікаційний ефект туризму для національної економіки;

– *залежність від стану інфраструктури*, що серед іншого включає якість доріг, доступність готелів, ресторанів та інших об'єктів, без яких ефективне функціонування туристичної галузі неможливе;

– *високий рівень галузевої спеціалізації* різних видів туризму, від пляжного та культурного до екотуризму, що потребує розвиненої інфраструктури для кожного типу туристичних послуг;

– *визначальність іміджевих характеристик* (брендингу, репутації) поряд із ціною конкуренцією, яка впливає на привабливість туристичних напрямків;

– *орієнтація на споживачів із середнім та високим рівнем доходів*, що зумовлює необхідність надання високоякісних послуг і створення преміальних пропозицій, здатних задовольнити вимогливу клієнтську аудиторію;

– *потреба в залученні посередників*, таких як туристичні агентства та онлайн-платформи, які відіграють важливу роль у просуванні та реалізації туристичних продуктів;

– *глобалізація туристичної галузі*, яка відкриває нові ринки, але водночас посилює конкуренцію та змушує місцеві підприємства адаптуватися до міжнародних стандартів і трендів.

– *необхідність гарантування безпеки туристів*, що є обов'язковою умовою для забезпечення позитивного досвіду відпочинку та збереження репутації регіону;

– *потужний соціально-культурний аспект*, який включає збереження культурної спадщини, традицій та звичаїв, а також вплив туризму на розвиток територіальних громад;

– *використання природних ресурсів та екосистем*, що зобов'язує туристичні підприємства дотримуватись принципів сталого розвитку для збереження навколишнього середовища.

Кожна з цих характеристик визначає специфіку та виклики розвитку туристичної інфраструктури, вимагаючи від учасників ринку комплексного підходу та інноваційних рішень для забезпечення стійкого зростання галузі.

Урахування цих особливостей дало змогу ідентифікувати концептуальні характеристики розвитку інфраструктури в туристичному бізнесі, а саме: динамічність, керованість, системність, упорядкованість, циклічність, адаптивність, конгруентність і результативність (рис. 1).

Зростання конкуренції на ринку туристичних послуг диктує необхідність активного розвитку інноваційної діяльності як для туристичних підприємств, так і для об'єктів відповідної інфраструктури. Інновації стають ключовим фактором, який визначає конкурентоспроможність і життєздатність об'єктів туристичного бізнесу.

Інноваційна діяльність має стратегічне значення для ефективного функціонування інфраструктурних об'єктів й спрямована на максимізацію прибутків, що досягається через структурну перебудову бізнес-процесів, раціональне використання наявних ресурсів та відкриття нових можливостей для розвитку. Завдяки впровадженню інновацій посилюється керованість туристичними процесами, зокрема, через оптимізацію трансакційних витрат і автоматизацію технологічних процесів, підвищується якість туристичних послуг і всіх супутніх сервісів, що своєю чергою сприяє зростанню рівня задоволеності клієнтів туристичними послугами.

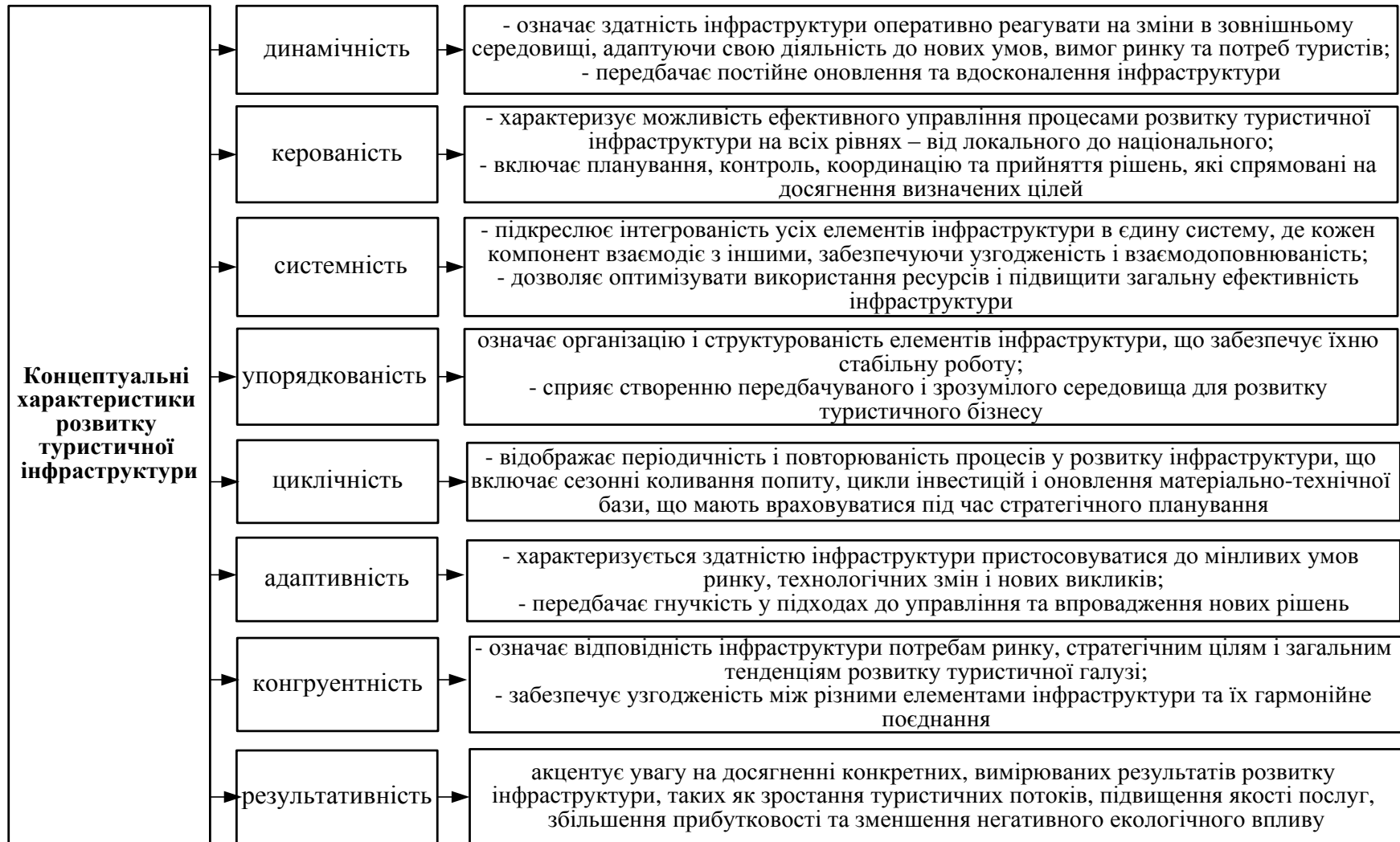

Рис. 1. Концептуальні характеристики розвитку туристичної інфраструктури

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 4; 6; 7; 14].

Управління інноваційним розвитком інфраструктурних підприємств туристичної сфери є складним процесом, який визначається низкою додаткових важливих аспектів. Серед них треба виділити підвищений ризик ухвалення помилкових управлінських рішень, які можуть мати значні негативні наслідки для підприємства туристичної сфери, особливо в умовах швидкоплинних змін ринкової кон'юнктури та високої конкуренції.

Додаткові виклики для туристичних компаній, які працюють на міжнародному рівні створює інституційно-правовий базис, який регулює інноваційну діяльність економічних суб'єктів у різних країнах, з огляду на що вони змушені адаптуватися до різних правових вимог та нормативів.

Стратегічна спрямованість підприємств туристичної сфери на розробку і впровадження інновацій у сфері сервісу та продуктів також є важливим фактором, який передбачає необхідність постійного впровадження нових рішень, що відповідали б сучасним вимогам і потребам споживачів.

Серйозну загрозу для інноваційних туристичних підприємств становить ризик витоку інформації, що містить комерційну таємницю. З огляду на це критично важливим у сучасних умовах є захист інтелектуальної власності та конфіденційних даних.

Обмеженість державної підтримки інноваційної діяльності є ще одним важливим аспектом. Багато туристичних підприємств змушені покладатися на власні ресурси або шукати інші джерела фінансування для реалізації своїх інноваційних проєктів, що може уповільнити їхній розвиток і спричинити втрату доходу / прибутку в майбутньому.

Ефективність управління інноваційною діяльністю підприємств значною мірою залежить від розвитку об'єктів інфраструктурного забезпечення, таких як транспорт, комунікації та енергетика. Недостатній рівень розвитку цих об'єктів може стати суттєвою перешкодою для реалізації інноваційних проєктів.

Варто також зазначити, що тінізація туристичної сфери створює додаткові труднощі для підприємств, які прагнуть впроваджувати інновації. Нелегальна діяльність, яка є поза межами офіційного регулювання, знижує рівень конкуренції та може негативно впливати на репутацію галузі загалом.

Таким чином, управління інноваційним розвитком туристичних підприємств є багатогранним і потребує врахування всіх зазначених аспектів для досягнення успіху в сучасних умовах.

У результаті узагальнення концептуальних характеристик та особливостей здійснення інноваційної діяльності, впровадження інновацій інфраструктурними підприємствами туристичної сфери визначено і структуровано інструментарій управління.

Встановлено, що основними методами управління інноваційним розвитком інфраструктурних підприємств туристичної сфери є організаційно-правові, адміністративні економічні, технологічні та соціально-психологічні. У межах зазначених методів обирається найбільш відповідний набір інструментів управління. Формування цього арсеналу доцільно здійснювати, спираючись на узагальнену класифікацію, представлену на рис. 2.

Рис. 2. Узагальнена класифікація інструментів та засобів управління інноваційним розвитком інфраструктурних підприємств туристичної сфери
Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 4; 6; 7; 8; 14-17].

Фінансові інструменти, які на нашу думку можуть бути застосовані в українській туристичній інфраструктурі, включають різноманітні методи та інструменти залучення та управління фінансами з метою покращення та розвитку туристичної галузі, у тому числі банківські кредити та позики, залучення інвестиційних ресурсів, лізинг, гранти й субсидії від держави чи міжнародних організацій, інвестиційні партнерства та публічно-приватні партнерства, кожен з яких має свої переваги, недоліки й обмеження застосування (табл. 2).

Таблиця 2

Основні інструменти залучення та управління фінансами суб'єктів туристичної інфраструктури

Інструменти	Переваги	Недоліки та обмеження використання
Банківські кредити	<ul style="list-style-type: none"> – легка доступність у випадку наявності дієздатної кредитної історії та забезпечення; – різноманітність кредитних продуктів (наприклад, для реконструкції об'єктів, розвитку нових об'єктів тощо) 	<ul style="list-style-type: none"> – високі відсоткові ставки, особливо для проектів у сфері туризму, які можуть бути віднесені до високоризикових; – потреба в забезпеченні та гарантіях може ускладнити отримання кредитів
Інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> – залучення великих сум капіталу для розвитку туристичної інфраструктури; – розподіл ризиків між інвесторами 	<ul style="list-style-type: none"> – складнощі у виведенні капіталу з проекту; – значний контроль та участь інвесторів в ухваленні стратегічних рішень
Лізинг	<ul style="list-style-type: none"> – можливість оперативного отримання обладнання чи іншого майна без значного початкового капіталу; – фінансування включається у витрати на операційну діяльність 	<ul style="list-style-type: none"> – загальні витрати на лізинг можуть перевищити вартість придбання майна через визначений в договорі період часу; – обмежений доступ до лізингу на деякі види майна
Гранти та субсидії від держави чи міжнародних організацій	<ul style="list-style-type: none"> – безповоротні кошти для реалізації туристичних проектів; – підтримка від уряду або міжнародних організацій може збільшити довіру до проекту 	<ul style="list-style-type: none"> – строгі умови та вимоги щодо використання грантів та субсидій; – обмежений обсяг доступних коштів та велика конкуренція за їх отримання
Інвестиційні партнерства та публічно-приватні партнерства	<ul style="list-style-type: none"> – розподіл ризиків та відповідальності між державою та приватним сектором; – залучення приватного капіталу та експертизи для впровадження та управління проектами 	<ul style="list-style-type: none"> – складнощі укладання угод та довготривале вирішення питань між сторонами; – ризик зміни політики або умов угоди з публічним сектором

Джерело: розроблено авторами на основі [1-4; 6-10; 14; 17].

Розглянемо потенціал зазначених фінансових інструментів у контексті туристичної галузі України. Кредитування об'єктів туристичної інфраструктури під спеціальні програми може стимулювати розвиток малого і середнього бізнесу у сфері туризму, дозволяючи отримати фінансування для розширення послуг, модернізації інфраструктури тощо. Цей інструмент може бути корисним для розвитку місцевих підприємств та підтримки новаторських ідей, проте процес отримання кредитів може бути складним через високі відсоткові ставки або вимоги до гарантій.

Залучення інвестицій може забезпечити фінансування для інноваційних та перспективних проєктів у сфері туризму, таких як розвиток нових туристичних продуктів, екологічні ініціативи тощо. Це здатне повернути іноземні інвестиції, проте потребує ретельного аналізу ризиків та відповідного управління ними для досягнення успішних результатів.

Лізинг, як фінансовий інструмент, який дозволяє туристичним підприємствам оновлювати обладнання та інфраструктуру, покращувати транспортний парк, щоб підтримувати високі стандарти обслуговування та збільшувати комфорт та безпеку туристів має значний потенціал в контексті туристичної галузі України. Використання цього фінансового інструменту не потребує великих початкових інвестицій для придбання обладнання, устаткування чи транспортних засобів, що полегшує фінансове навантаження на підприємство туристичної інфраструктури. Крім того, фіксовані щомісячні платежі роблять бюджетування більш передбачуваним та легким для управління, але при цьому в деяких випадках вартість лізингу може бути вищою порівняно з вартістю покупки обладнання, устаткування, транспортних та інших засобів. Тож перед вибором цього фінансового інструменту, потрібно вивчити всі умови угоди та ретельно проаналізувати його відповідність потребам та можливостям підприємства в туристичній галузі.

Державні гранти та субсидії можуть стимулювати розвиток туристичної інфраструктури, сприяючи фінансуванню проєктів з покращення інфраструктури, реконструкції пам'яток культури, розвитку туристичних маршрутів тощо. Таким чином цей фінансовий інструмент може бути ефективним для розвитку маленьких міст і регіонів з обмеженими фінансовими ресурсами, однак процес отримання грантів може бути складним та часомістким.

Партнерство з приватним сектором здатне спричинити розвиток інноваційних туристичних продуктів, використання новітніх технологій, а також підвищення якості обслуговування. Цей інструмент може стати ефективним, забезпечуючи доступ до нових ресурсів та експертизи приватного сектору, але потребує уважного управління та регулювання.

Кожен з цих фінансових інструментів має потенціал стимулювати інновації та розвиток туристичної галузі в Україні. Проте вибір кожного конкретного інструменту повинен враховувати особливості галузі, потреби регіону та специфіку проєкту для досягнення найкращих результатів.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи результати проведеного наукового дослідження вважаємо доцільним зазначити, що ефективне функціонування економіки України значною мірою залежить від стану туристичної інфраструктури, яка потребує регулювання і стимулювання на державному та регіональному рівнях. Розвиток інфраструктури в туристичному бізнесі характеризується такими важливими властивостями, як динамічність, керованість, системність, упорядкованість, циклічність, адаптивність, конгруентність і результативність, які дозволяють підприємствам туристичної інфраструктури ефективно адаптуватися до змін ринку, покращувати якість послуг та підвищувати їхню конкурентоспроможність.

Встановлено, що загострення конкуренції на туристичному ринку диктує необхідність активного розвитку інноваційних підходів, впровадження яких сприяє максимізації прибутків, удосконаленню бізнес-процесів, підвищенню якості послуг, автоматизації технологічних процесів та впровадженню раціонального природокористування, що є важливими для стійкого розвитку галузі.

Ідентифіковано концептуальні характеристики та особливості інноваційної діяльності інфраструктурних підприємств туристичної сфери, що дозволило визначити та структурувати основний інструментарій управління, який включає організаційно-правові, адміністративні, економічні, технологічні та соціально-психологічні методи. Запропоновано класифікацію управлінських інструментів, яка формує базу для ефективного керування інноваційним розвитком у туристичній галузі. Було визначено, що для підтримки інноваційного розвитку інфраструктури туристичної галузі в Україні можуть бути ефективно використані різні фінансові інструменти, такі як банківські кредити, інвестиції, лізинг, гранти й субсидії, а також публічно-приватні партнерства. Кожен з цих інструментів має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати під час прийняття управлінських рішень.

З огляду на це, вибір конкретного фінансового інструменту має враховувати специфіку проекту, особливості туристичного ринку, можливості підприємства та ризики, пов'язані з використанням певного джерела фінансування, що має стати напрямком подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Mandić A. Tourism infrastructure, recreational facilities and tourism development [Electronic resource] / A. Mandić, Ž. Mrnjava, L. Kordić // *Tourism and hospitality management*. – 2018. – Vol. 24.1. – Pp. 41-62. – Accessed mode: <https://hrcak.srce.hr/file/294885>.
2. Markandya A. Economic Instruments for Sustainable Tourism Development [Electronic resource] / A. Markandya // *Tourism and Sustainable Economic Development* / Foshati A., Panella G. (eds.). – Springer, Boston, MA. – Pp. 145-157. 10.1007/978-1-4615-4321-3_7. – Accessed mode: https://www.researchgate.net/publication/302401599_Economic_Instruments_for_Sustainable_Tourism_Development.
3. Towards investment and financing for sustainable tourism // *OECD Tourism Trends and Policies 2018* / OECD. – OECD Publishing, Paris, 2018. DOI: <https://doi.org/10.1787/tour-2018-7-en>.
4. Regional tourism infrastructure development in the state strategies [Electronic resource] / Petrova M. et al. // *Problems and Perspectives in Management*. – 2018. – Vol. 16, Iss. 4. – Pp. 259-274. – Accessed mode: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prperman_2018_16_4_24.pdf.
5. Shcherbakova N.A. State and trends of sustainable development of tourism in Ukraine and the world / N.A. Shcherbakova // *Journal of Environmental Management and Tourism*. – 2018. DOI: 10.14505/jemt.v9.8(32).10.
6. Аблова Г. В. Управлінські механізми та інструменти інноваційно-інвестиційного розвитку туристичної галузі Херсонського регіону / Г. В. Аблова, Г. В. Стаднік // *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. – 2015. – № 3(10). – С. 191-198.
7. Білецька І. М. Напрями та засоби інноваційного розвитку туристичних підприємств України / І. М. Білецька // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2018. – № 6(1). – С. 72-75.

8. Власенко І. Перспективи розвитку туристичної індустрії України / І. Власенко // *Modern engineering and innovative technologies*. – 2022. – С. 66-69. DOI: 10.30890/2567-5273.2022-19-02-060.
9. Гуцол А. В. Інноваційні технології в туризмі. Навчальний посібник / А. В. Гуцол. – Сєверодонецьк : ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. – 343 с.
10. Кальченко О. М. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі / О. М. Кальченко // *Вісник Чернівецького державного технологічного університету*. – 2011. – № 4. – С. 147–155.
11. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
12. Ключкович Н. Історія та сучасний стан розвитку туристичної інфраструктури в Україні [Електронний ресурс] / Н. Ключкович // *Східноєвропейський історичний вісник*. – 2017. – № 2. – С. 93-97. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eehb_2017_2_13.pdf.
13. Колосінська М. І. Перспективи розвитку туристичної сфери в Україні [Електронний ресурс] / М. І. Колосінська, А. Є. Ротар // *Інтернаука*. – 2017. – № 18. – С. 34–37. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_18\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_18(2)_8).
14. Корнева Д. А. Проблеми розвитку інфраструктури туризму [Електронний ресурс] / Д. А. Корнева. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/indystryalnuu%20tyuzm.pdf.
15. Лагодієнко В. В. Інноваційна діяльність на регіональних туристичних ринках: модернізація та регулювання: монографія / В. В. Лагодієнко, К. В. Павлов, О. М. Павлова, Г. О. Саркісян. – Луцьк : СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. – 402 с.
16. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія / О. А. Мельниченко, В. О. Шведун. – Харків : Видавництво НУЦЗУ, 2017. – С. 153.
17. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі : [колект. монографія] / за наук. ред. Л. Ю. Матвійчук. – Луцьк : РВ Луцького НТУ, 2019. – 324 с.
18. Пойда-Носик Н. Н. Інвестиції в туристично-рекреаційну галузь України: теорія та практика регулювання: монографія / Н. Н. Пойда-Носик, Р. Й. Бачо, І. І. Січка. – Ужгород : Видавництво ФОП Бреза, 2014. – 218 с.
19. Саркісян Г. О. Туристичний ринок: сучасний регіональний вимір / Г. О. Саркісян // *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства «Економічні науки»*. – 2020. – Вип. 210. – С. 43-55.

References

1. Mandić, A., Mrnjavac, Ž., & Kordić, L. (2018). Tourism infrastructure, recreational facilities and tourism development. *Tourism and Hospitality Management*, 24(1), 41-62. <https://hrcak.srce.hr/file/294885>.
2. Markandya, A. (2000). Economic Instruments for Sustainable Tourism Development. DOI: 10.1007/978-1-4615-4321-3_7. https://www.researchgate.net/publication/302401599_Economic_Instruments_for_Sustainable_Tourism_Development.
3. OECD. (2018). Towards investment and financing for sustainable tourism. In *OECD Tourism Trends and Policies 2018*. OECD Publishing, Paris. DOI: 10.1787/tour-2018-7-en.
4. Petrova, M., et al. (2018). Regional tourism infrastructure development in the state strategies. *Problems and Perspectives in Management*, 16(4), 259-274. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/prperman_2018_16_4_24.pdf.

5. Shcherbakova, N.A. (2018). State and trends of sustainable development of tourism in Ukraine and the world. *Journal of Environmental Management and Tourism*. DOI: 10.14505/jemt.v9.8(32).10
6. Ablova, H.V., & Stadnik, H.V. (2015). Upravlinski mekhanizmy ta instrumenty innovatsiino-investytsiinoho rozvytku turystychnoyi haluzi Khersonskoho rehionu [Management mechanisms and tools for innovation and investment development of the tourism industry in the Kherson region]. *Informatsiini tekhnolohiyi v osviti, nauksi ta vyrobnytstvi – Information technologies in education, science and production*, 3(10), 191-198.
7. Biletska, I.M. (2018). Napryamy ta zasoby innovatsiinooho rozvytku turystychnykh pidpryyemstv Ukrayiny [Directions and means of innovative development of tourism enterprises of Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, 6(1), 72-75.
8. Vlasenko, I. (2022). Perspektyvy rozvytku turystychnoyi industriyi Ukrayiny [Prospects for the development of the tourism industry of Ukraine]. *Modern Engineering and Innovative Technologies – Modern engineering and innovative technologies*, 66-69. DOI: 10.30890/2567-5273.2022-19-02-060.
9. Hutsol, A.V. (2015). *Innovatsiini tekhnolohiyi v turyzmi [Innovative technologies in tourism]*. PP «Polihraf-Servis».
10. Kalchenko, O.M. (2011). Teoretychni aspekty innovatsiinoi diyalnosti pidpryyemstv turystychnoyi haluzi [Theoretical aspects of innovative activity of tourism enterprises]. *Visnyk Chernivetskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of Chernivtsi State Technological University*, 4, 147-155.
11. Kifyak, V.F. (2003). *Orhanizatsiya turystychnoyi diyalnosti v Ukrayini [Organization of tourist activity in Ukraine]*. Knyhy-XXI.
12. Klyuchkovych, N. (2017). Istoryia ta suchasnyi stan rozvytku turystychnoyi infrastruktury v Ukrayini [History and current state of development of tourist infrastructure in Ukraine]. *Skhidnoevropeyskyi istorychnyi visnyk – East European Historical Bulletin*, 2, 93-97. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eehb_2017_2_13.pdf.
13. Kolosinska, M.I., & Rotar, A.Ye. (2017). Perspektyvy rozvytku turystychnoyi sfery v Ukrayini [Prospects for the development of the tourism sector in Ukraine]. *Internauka – Internauka*, 18, 34-37. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_18\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_18(2)_8).
14. Korneva, D.A. (2008). *Problemy rozvytku infrastruktury turyzmu [Problems of development of tourism infrastructure]*. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/indystryialnuu%20turyzm.pdf.
15. Lahodiienko, V.V., Pavlov, K.V., Pavlova, O.M., & Sarkisyan, H.O. (2022). *Innovatsiina diyalnist na rehionalnykh turystychnykh rynkakh: modernizatsiya ta rehulyuvannya [Innovative activity on regional tourist markets: modernization and regulation]*. SPD Hadyak Zhanna Volodymyrivna, drukarnya «Volynpolihraf».
16. Melnychenko, O.A., & Shvedun, V.O. (2017). *Osoblyvosti rozvytku industriyi turyzmu v Ukrayini [Features of the development of the tourism industry in Ukraine]*. Vydavnytstvo NUTsZU.
17. Matviychuk, L.Yu. (red.). (2019). *Perspektyvy rozvytku turyzmu v Ukrayini ta sviti: upravlinnya, tekhnolohiyi, modeli [Prospects for the development of tourism in Ukraine and the world: management, technology, models]*. RV Lutskoho NTU.
19. Poyda-Nosyk, N.N., Bacho, R.Y., & Sichka, I.I. (2014). *Investytsiyi v turystychno-rekreatsiinu haluz Ukrayiny: teoriya ta praktyka rehulyuvannya [Investments in the tourism and recreation industry of Ukraine: theory and practice of regulation]*. Vydavnytstvo FOP Breza.

20. Sarkisyan, H. O. (2020). Turystychnyi rynek: suchasnyi rehionalnyi vymir [Tourist market: modern regional dimension]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture “Economic Sciences”*, 210, 43-55.

Отримано 25.06.2024

UDC 336.763:338.48-043.86](477)

Olena Zelenska

PhD in Economics, Associate Professor, Head of Department of Tourism
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: elena_zelenska_5@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-1000-2427>

ResearcherID: [H-1694-2014](https://orcid.org/0000-0002-1000-2427)

Denys Rusnak

postgraduate

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: rusnakd5154@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0002-2740-3910>

FINANCIAL INSTRUMENTS TO SUPPORT SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INFRASTRUCTURE IN UKRAINE

It is proven within the article that effective functioning of the economy in Ukraine largely depends on the state of the tourism infrastructure, which requires regulation and stimulation at the state and regional levels.

It has been determined that development of the tourism business is characterized by important properties, as follows: dynamism, controllability, systematicity, orderliness, cyclicity, adaptability, congruence and efficiency, which allow the tourism infrastructure to effectively adapt to market changes, improve the quality of services and increase their competitiveness.

It has been found out that development of the infrastructure is determined by specifics of the economic activity of tourism enterprises, which includes seasonability, territorial diversity, interconnections with other industries, focus on customers with medium and high incomes, as well as a significant socio-cultural aspect.

It is argued that intensification of competition in the tourism market dictates the need for active development of innovative approaches, which introduction helps to maximize profits, improve business processes, improve the quality of services, automate technological processes and introduce rational environmental management.

It is proved that managing innovative development of infrastructure enterprises in the tourism sector is a difficult task due to the increased risks of managerial errors, differentiated legal conditions in different countries, limited state, licensing of activities, risks of leakage of commercial information and shadowing of the industry.

Conceptual characteristics and features of the innovative activity of infrastructure enterprises in the tourism sector have been identified, which allowed to define and structure the main management tools. A classification of management instruments is proposed, which forms the basis for effective management of innovative development in the tourism industry. It has been determined that various financial instruments, such as bank loans, investments, leasing, grants and subsidies, as well as public private partnerships, can be effectively used to support innovative development of the tourism industry infrastructure in Ukraine.

Keywords: *sustainable development, financial instruments, tourism infrastructure, banking loans, investments, leasing, grants, subsidies, public private partnerships.*

Fig.: 2. Table: 2. References: 20.